

Kohtuasi C-58/24

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

26. jaanuar 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

High Court (kõrge kohus, Iirimaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

21. detsember 2023

Kaebajad:

NE

MY

HJ

XF

WB

UV

VK

JU

RJ

DZ

Vastustajad:

An Bord Pleanála

Minister for Housing, Local Government and Heritage (Iirimaa elamumajanduse, kohaliku omavalitsuse ja pärandikaitse minister)

Iirimaa

The Attorney General (Iirimaa valitsuse õigusnõustaja)

Menetluses osales:

Drumakilla Limited

Põhikohtuasja ese

Kohtuliku kontrolli menetlus, milles on vaidlustatud Iirimaaal Wicklow' krahvkonnas Delganys kavandatavat eluasemete ehitamist ja sellega seotud töid hõlbustava erandiloa õiguspärasus.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

- 1 Eelotsusetaotlus on esitatud seoses sellega, kuidas tõlgendada nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT 1992, L 206, lk 7; ELT eriväljaanne 15/02, lk 102) artikli 16 lõiget 1 ning selle sättega seotud osas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/92/EL teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT 2012, L 26, lk 1) artiklit 11.
- 2 Eelotsusetaotluse õiguslik alus on ELTL artikkel 267.

Eelotsuse küsimused

- 3 Viis eelotsuse küsimust on järgmised:
 1. Kas direktiivi 2011/92 artiklil 11 koostoimes Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 2 sätestatud õiguskaitse laialdase kättesaadavuse põhimõttega on niisugune tagajärg, et kui direktiivi 2011/92 artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses projekti, mille jaoks taotletakse teostusloa (edaspidi „põhikooskõlastus“), ei saa teostada, ilma et arendaja saab esmalt vea loa (edaspidi „kõrvalkooskõlastus“), ning kui selle projekti jaoks põhikooskõlastuse andmise eest vastutavale asutusele jääb võimalus hinnata selle projekti keskkonnamõju rangemalt kui kõrvalkooskõlastuse andmisel, tuleb seda kõrvalkooskõlastust (kui see antakse enne põhikooskõlastust) käsitada kui teostusloa andmise menetluse osa muudes kontekstides peale nende, mis puudutavad direktiivi 2011/92 kohaselt kaalutavate või hinnatavate küsimuste ulatust, kas üldiselt või juhul, kui kõrvalkooskõlastus on direktiivi 92/43 artikli 16 lõike 1 alusel tehtud otsus, mis annab arendajale loa kalduda projekti teostamise eesmärgil kõrvale kohaldatavatest liigikaitsemeetmetest?
 2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav: kas direktiivi 2011/92 artiklil 11 koostoimes Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 2 sätestatud õiguskaitse laialdase

kättesaadavuse põhimõttega on niisugune tagajärg, et riigisiseseid õigusnorme selle kohta, millisel kuupäeval algab tähtaeg direktiivi 92/43 artikli 16 lõike 1 tehtud otsuse (kõrvalkooskõlastus) õiguspärasuse vaidlustamiseks, tuleb tõlgendada nii, et see tähtaeg ei saa alata enne asjaomase teostusloa (põhikooskõlastus) andmise kuupäeva, kas üldiselt või kui: i) projekti suhtes rakendati üksikjuhtumite uurimist, nagu on ette nähtud direktiivi 2011/92 artikli 4 lõike 2 punktis a, ja/või ii) artikli 4 lõike 5 kohane otsus põhikooskõlastuse eesmärgil tehti pärast seda, kui kõrvalkooskõlastus oli antud, ja samaaegselt otsusega põhikooskõlastuse kohta, ja/või iii) kõrvalkooskõlastuse õiguspärasuse vaidlustamise menetluses ei vaidlustata ühegi väitega põhikooskõlastust põhjendusel, et kõrvalkooskõlastus oli kehtetu, ja/või iv) kaebaja ei taotle kõrvalkooskõlastuse vaidlustamise tähtaja pikendamist, nagu on riigisiseses õiguses hilinevaks vaidlustamiseks ette nähtud, kui Euroopa Liidu õigusnormidega ei ole ette nähtud teisiti?

3. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav ja teisele küsimusele eitav: kas direktiivil 2011/92 koostoimes põhiõiguste harta artikliga 47 ja/või Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 2 sätestatud õiguskaitse laialdase kättesaadavuse põhimõttega on niisugune tagajärg, et liikmesriigisiseste õigusnormidega ette nähtud kaebetähtaeg sellest direktiivist tuleneva õiguse kasutamiseks peab olema mõistlikult ettearvatav, kuid ei pea sõnaselgelt sisalduma õigusaktides kooskõlas direktiivi 2011/92 artikli 11 lõikega 2 ja/või praktilises teabes halduslikus või kohtulikus korras läbivaatamismenetluste kasutamise võimaluse kohta kooskõlas direktiivi 2011/92 artikli 11 lõikega 5 ja/või olema riigisiseses kohtupraktikas kindlalt ette nähtud, nii et vastus teisele küsimusele ei muuda see, kui liikmesriigisiseses õiguses on ette nähtud üldine ettearvatav tähtaeg, mida kohaldatakse avalik-õiguslikele vaidlustele üldiselt, sealhulgas seoses kaebuse esitamisega direktiivi 92/43 artikli 16 lõike 1 alusel tehtud otsuse peale, mis annab arendajale loa kalduda projekti teostamise eesmärgil kõrvale kohaldatavatest liigikaitsemeetmetest, olgugi et see on asjaomases riigisiseses õiguses kaudselt, mitte sõnaselgelt ette nähtud?

4. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav ja – üks kahest – kas vastus teisele küsimusele on jaatav või vastus kolmandale küsimusele eitav: kas direktiivi 92/43 artikli 16 lõikel 1 on niisugune tagajärg, et pädev asutus ei saa järeldada, et otsusele, mis annab arendajale loa kalduda direktiivi 2011/92 artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses projekti teostamise eesmärgil kõrvale kohaldatavatest liigikaitsemeetmetest, ei ole „muud rahuldavat alternatiivset lahendust“, kui pädev asutus tegelikult ei kaalu teisi võimalusi, nagu muu asukoht või muu projekteerimislahendus või erandi tegemisest keeldumine?

5. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav ja – üks kahest – kas vastus teisele küsimusele on jaatav või vastus kolmandale küsimusele eitav: kas direktiivi 92/43 artikli 16 lõikel 1 on niisugune tagajärg, et pädev asutus ei saa järeldada, et sellise otsuse tegemine, mis annab arendajale loa kalduda direktiivi 2011/92 artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses projekti teostamise eesmärgil kõrvale kohaldatavatest liigikaitsemeetmetest, on „loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmiseks ja

looduslike elupaikade säilitamiseks“, välja arvatud juhul kui teatav kindlakstehtav kaitse luuakse selle erandi endaga, mitte leevendusmeetmetega, mis võetakse erandi tegemise otsusega lubatud sammudest tekkiva kahju vähendamiseks või kompenseerimiseks?“

Viidatud Euroopa Liidu õiguse sätted ja kohtupraktika

- 4 Direktiivi 92/43 artikli 16 lõikes 1 on sätestatud, et kui muud rahuldavat alternatiivset lahendust ei ole ja erand ei kahjusta kõnealuste liikide populatsioonide soodsa kaitsetaseme säilitamist nende looduslikul levilal, võivad liikmesriigid teha teatavatel tingimustel erandi selles direktiivis sätestatud liigikaitsemeetmetest, sealhulgas juhul, kui see erand on loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmise ja looduslike elupaikade säilitamise huvides.
- 5 Direktiivi 2011/92 artikkel 6 sisaldab alussätteid seoses üldsuse osalemisega keskkonnavalaste otsuste tegemise menetlustes.
- 6 Direktiivi 2011/92 artiklis 11 on sätestatud normid, mis käsitlevad kaebusi otsuste peale, millesse kaasatakse selle direktiivi kohaselt üldsus. Artikli 11 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel tagada, et kooskõlas riigisisese õigussüsteemiga oleks asjaomasel üldsusel, kellel on küllaldane huvi või kelle õigust on kahjustatud, juurdepääs kaebuste lahendamisele kohtus või muus sõltumatus ja erapooletus organis, mis on seaduslikult asutatud, et vaidlustada niisuguste otsuste sisulist või protseduurilist seaduslikkust. Artikli 11 lõike 2 kohaselt tuleb liikmesriikidel kindlaks määrata, mis etapis võib neid otsuseid vaidlustada. Artikli 11 lõike 5 kohaselt tuleb liikmesriikidel tagada, et üldsusele tehakse kättesaadavaks praktiline teave halduslikus või kohtulikus korras läbivaatamismenetluste kasutamise võimaluse kohta.
- 7 16. juuni 2005. aasta kohtuotsus Pupino (C-105/03, ECLI:EU:C:2005:386); 19. septembri 2006. aasta kohtuotsus i-21 Saksamaa ja Arcor (C-392/04 ja C-422/04, ECLI:EU:C:2006:586); 15. aprilli 2008. aasta kohtuotsus Impact (C-268/06, ECLI:EU:C:2008:223); 28. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus komisjon vs. Iirimaa (C-456/08, ECLI:EU:C:2010:46); 30. juuni 2011. aasta kohtuotsus Meilicke jt (C-262/09, ECLI:EU:C:2011:438); 18. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Pelati (C-603/10, ECLI:EU:C:2012:639); 20. detsembri 2017. aasta kohtuotsus Caterpillar Financial Services (C-500/16, EU:C:2017:996); 15. märtsi 2018. aasta kohtuotsus North East Pylon Pressure Campaign and Sheehy (C-470/16, ECLI:EU:C:2018:185); 10. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola (C-674/17, ECLI:EU:C:2019:851); kohtujurist Kokotti ettepanek kohtuasjas Namur-Est Environnement (C-463/20, EU:C:2021:868); ning 24. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Namur-Est Environnement (C-463/20, ECLI:EU:C:2022:121); 6. juuli 2023. aasta kohtuotsus Hellfire Massy Residents Association (C-166/22, ECLI:EU:C:2023:545); ning 15. juuni 2023. aasta kohtuotsus Eco Advocacy (C-721/21, ECLI:EU:C:2023:477).

Viidatud riigisisese õiguse sätted

- 8 Kõrgemate kohtute kodukorra (Rules of the Superior Courts) artikli 84 lõike 21 punktide 1 ja 2 kohaselt tuleb haldusotsuse kohtuliku kontrolli taotlus esitada kolme kuu jooksul alates vaidlustatava otsuse kuupäevast. Kõrgemate kohtute kodukorra artikli 84 lõike 21 punkti 3 kohaselt võib kohtuliku kontrolli taotluse esitamise tähtaega teatavatel asjaoludel pikendada.
- 9 Väljakujunenud Euroopa ja riigisisese kohtupraktika kohaselt, eriti aga vastavalt tõhususe põhimõttele võib kõrgemate kohtute kodukorra artikli 84 lõike 21 punkti 3 alusel tähtaja pikendamise pädevust riigisiseses õiguses kooskõlalisel tõlgendada nii, et seda saab ja tuleb kasutada selliselt, et kogu tähtaega (milleks on käesoleval juhul kolm kuud) hakatakse arvestama kuupäevast, mil kaebaja saab või pidi saama teada vaidlustatavast otsusest.
- 10 Iirimaa õiguses ei ole ühtegi seadusandlikku ega määrusandlikku normi, milles oleks täpsustatud, kuidas direktiivi 2011/92 artikli 11 lõiget 2 kohaldatakse direktiivi 92/43 artikli 16 lõike 1 alusel tehtud erandiotsuste suhtes.
- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et riigisiseses õiguses ja kui kooskõlalise tõlgendamise nõuetega ei ole ette nähtud teisiti, on juhul, kui projekti jaoks on vaja mitut kooskõlastust, iga kooskõlastus eraldi sisuline otsus, mida saab vaidlustada eraldi, seadusega ette nähtud tähtaja jooksul, mida hakatakse arvestama iga otsuse kuupäevast. Seega on erandi tegemise otsus õiguslikult eraldiseisev otsus, mistõttu kohtuliku kontrolli taotlemise tähtaeg algab selle otsuse tegemise, mitte sellega seotud teostusloa andmise ajast.
- 12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus järeldeb, et erandiloo vaidlustamise tähtajad on kohtuliku kontrolli üldnormide põhjal mõistlikult ettearvatavad.
- 13 Muude asjakohaste riigisiseste õigusnormide hulka kuuluvad: i) 2000. aasta planeerimis- ja arendusseaduse (Planning and Development Act 2000) (muudetud redaktsioon) §-d 50 ja 50A; ii) 2001.–2023. aasta planeerimis- ja arendusmääruse (Planning and Development Regulations 2001 to 2023) (SI 600, 2001) muudetud redaktsioon; iii) Euroopa ühenduste lindude ja elupaikade 2011.–2021. aasta määruse (European Communities (Birds and Natural Habitats) Regulations 2011 to 2021) artiklid 51, 54 ja 54A; iv) (elamute) planeerimise ja arenduse ning üüripindade 2016. aasta seaduse (Planning and Development (Housing) and Residential Tenancies Act 2016) § 4.

Põhikohtuasja faktiliste asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 14 Enne teostusloa taotlemist kavandatavale elamuarendusele Irimaal Wicklow' krahvkonnas esitas menetlusosaline Drumkilla Ltd 17. jaanuaril 2020 riiklikule pargi- ja loodusteenistusele (National Parks and Wildlife Service) nahkhiirte suhtes erandiloo taotluse. Erandiluba anti 4. märtsil 2020 ja seda muudeti

21. juulil 2020. Sellel loal on märgitud, et see on antud üksnes kavandatava elamuarendusega seotud tegevuse suhtes.

- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus teeb erandiloo suhtes kaks faktilist järeldust, nimelt: i) kuigi see luba viitab, et muid rahuldavaid alternatiivseid lahendusi erandi tegemisele ei ole, ei nähtu materjalidest, et oleks kaalutud teisi võimalusi, mis avaldaksid range kaitse all olevatele liikidele väiksemat mõju, ega alternatiivset võimalust jätta luba andmata, mis annab põhjust kaudselt järeldada, et tõenäoliselt seda ei kaalutudki; ning ii) loal on märgitud, et see on antud asjaomaste liikide kaitsmise huvides. Juhul kui ja niivõrd kui see nõue tähendab, et erand ise, erinevalt leevendavatest tingimustest, on niisuguste liikide huvides, on see märke ilmselgelt ebamõistlik ja lausa absurdne.
- 16 Planeerimisloa taotlus esitati An Bord Pleanálaile (Iirimaa riiklik planeerimisasutus; edaspidi „nõukogu“) 21. oktoobril 2020. Taotlusega oli kaasas keskkonnamõju hindamise sõelumisaruanne. Taotluse dokumentidele oli lisatud erandiluba selle muudetud kujul, mistõttu oli see esimene kuupäev, mil kaebajad võisid sellest loast teada saada.
- 17 Nõukogu viis läbi sõelumise keskkonnamõju hindamiseks ja asus seisukohale, et keskkonnamõju hindamise sõelumisaruanes, mille arendaja on esitanud, on adekvaatselt nimetatud ja kirjeldatud kavandatava arenduse otseseid, kaudseid, teiseseid ja kumuleeruvaid tagajärgi keskkonnale. Nõukogu järeldas, et tõenäoliselt ei ole kavandataval arendusel olulist mõju keskkonnale ja et kavandatava arenduse kohta ei ole keskkonnamõju hindamise aruannet vaja.
- 18 Nõukogu andis 15. veebruaril 2021 planeerimisloa.
- 19 Kaebajad vaidlustasid nõukogu otsuse ja erandiloo eelotsusetaotluse esitanud kohtus 25. märtsil 2021. Kaebajad ei taotlenud vaidlustamistähtaja pikendamist kõrgemate kohtute kodukorra artikli 84 lõike 21 punkti 3 alusel. Eelotsusetaotluse esitanud kohus andis 19. aprillil 2021 loa taotleda kohtulikku kontrolli ja peatas ehitustööd.
- 20 Planeerimisloa peale esitatud kaebuse jättis eelotsusetaotluse esitanud kohus 5. juulil 2023 rahuldamata. Kaebus erandiloo peale, mis vaidlustati eraldi (st kaebajad ei väitnud, et planeerimisluba on kehtetu põhjusel, et erandiluba on kehtetu), on aga seni lahendamata.
- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et kuna kaebajad ei vaidlustanud erandiluba 3 kuu jooksul alates sellest, kui nad said või pidid saama sellest loast teada (ja seega tähtaja jooksul, mida kohus oleks tähtaja pikendamise pädevuse kooskõlalise tõlgendamise teel võimaldanud), on erandiloo peale esitatud kaebus hilinenud ja tuleb jätta läbi vaatamata, kui liidu õigusnormidega ei ole ette nähtud teisiti. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kaldub arvama, et liidu õiguses niisugust normi ei ole, kuid leiab, et see seisukoht ei ole täiesti väljaspool kahtlust, mistõttu on asjakohane pöörduda selle küsimusega Euroopa Kohtu poole.

Poolte sisulised argumendid põhikohtuasjas

- 22 Seoses esimese ja teise eelotsuse küsimusega on kaebajad märkinud, et Euroopa Kohtu otsusest *Namur-Est Environnement*, C-463/20, nähtub selgelt, et nimetatud kohtuasjas käsitletud konkreetsetel asjaoludel, mis tekkisid Belgias ja on asjakohased ka Iirimaa, tuleb erandi tegemist lubavat otsust pidada osaks teostusloa andmise menetlusest, milles otsuse tegemise lõpp-punkt on teostusloa andmine. Nad väidavad, et erandiloa andmise otsus on esialgne otsus keskkonnamõju hindamise sõelumisel tehtava otsuse suhtes, mistõttu jõustub see alles siis, kui direktiiviga 2011/92 ette nähtud toimingud jõuavad lõpule kas sellega, et keskkonnamõju hindamise sõelumise otsus on eitav, või – kui pädev asutus otsustab, et projekti suhtes on vaja viia läbi keskkonnamõju hindamine – keskkonnamõju hindamise lõpuleviimisega. Pealegi, kuna kohtuotsuse *Namur-Est* loogika tuleneb asjaomasele üldsusele direktiiviga 2011/92 keskkonnamõju hindamist eeldavate projektide suhtes antud menetluslikest õigustest, oleks nimetatud direktiiviga vastuolus see, kui riigisisised õigusnormid kohustavad kaebajaid vaidlustama erandiluba juba enne seda, kui need õigused direktiivi 2011/92 artikli 4 lõike 5 kohaselt alles keskkonnamõju hindamise sõelumise otsusega tekivad.
- 23 Seoses kolmanda küsimusega on kaebajad märkinud, et direktiivi 2011/92 artikli 11 lõike 5 kohaselt ei piisa sellest, kui üldnormides, sealhulgas *common law* normides on ette nähtud, et tähtaega hakatakse arvestama kuupäevast, mil üldsus esialgselt otsusest teada saab. Riik on kohustatud konkreetselt kindlaks määrama, mis etapis võib otsuse vaidlustada, ja andma praktilist teavet vaidlustamise menetluste kasutamise võimaluse kohta, sealhulgas täpselt näidates kaebuse esitamise tähtaja.
- 24 Seoses neljanda ja viienda küsimusega on kaebajad Euroopa Kohtu otsusele *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola*, C-947/17, viidates märkinud, et direktiivi 92/43 artikli 16 lõike 1 punkti a kohaselt peab pädev asutus a) kaaluma teisi võimalusi; ja b) selgitama, kuidas ta on neid kaalunud. Selles sättes ei ole ette nähtud asjakohast õiguslikku alust erandiloa andmiseks käesoleval juhul, sest tegevus, mille jaoks luba taotleti, ei ole mõeldud loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmiseks ega looduslike elupaikade säilitamiseks. See säte ei käsitle arendamise hõlbustamist, eriti kui ei ole tõendeid, et arendaja kaalus alternatiive, mis oleksid võimaldanud minna edasi muudetud arendusega, mille puhul oleks ka täielikult välditud keelatud tegevust, mis avaldab mõju range kaitse all olevatele liikidele.
- 25 Riik väidab seoses esimese ja teise küsimusega, et kohtuotsus *Namur-Est* ei puutu kohaldatava aegumistähtaja küsimuses asjasse. Ta märgib, et otsus anda direktiivi 92/43 artikli 16 alusel erandiluba on teostusloa andmise menetluses tehtud eraldi otsus, mis on „vaidlustatav“ selles menetluses tehtud eraldi otsusena. Siiski ei tule erandiluba pidada teostusloa andmise menetluse osaks muudes kontekstides peale nende, mis puudutavad direktiivi 2011/92 kohaselt kaalutavate või hinnatavate küsimuste ulatust. Esiteks oli erandiloa vaidlustamise tähtaeg käesoleval juhul kolm kuud alates erandiloa andmisest või teise võimalusena, kui

kohaldada kooskõlalist tõlgendust, alates kuupäevast, mil kaebajad said või pidanuks saada teada erandiloo andmisest. Direktiiv 2011/92 koostoimes Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 2 sätestatud õiguskaitse kättesaadavuse põhimõtetega ei kohusta riigisiseseid tähtaegu käesolevas asjas teisiti tõlgendama. Teiseks ei ole käesoleva kohtuasja olukorras, kus kaebajad ei ole väitnud, et planeerimisluba on kehtetu põhjusel, et erandiluba oli kehtetu, alust tõlgendada riigisiseseid aegumistähtaegu nii, et erandiloo võib vaidlustada teostusloa andmise menetluse lõpus. Kolmandaks oleksid kaebajad saanud vaidlustada asjaomase pädeva asutuse tehtud teostusloa andmise otsuse põhjendusel, et ta ei hinnanud projekti mõju kaitsealustele liikidele rangemalt, kui seda tehti erandiloo andmise etapis, kuid nad ei teinud seda. Neljandaks nähtub Euroopa Kohtu otsusest *Hellfire Massy Residents Association*, C-166/22, et direktiiv 2011/92 ei kohusta inkorporeerima artiklis 16 ette nähtud erandimenetlust projektide jaoks teostusloa andmise menetlustesse, mistõttu ei saa sellega kaasneda kohustust kohaldada riigisiseste tähtaegade suhtes kooskõlalist tõlgendust ja järeldada, et tähtaega, mille jooksul saab erandiloo andmise vaidlustada, tuleb hakata arvestama alates lõpliku otsuse tegemisest planeerimisseadustiku alusel. See oleks lausvastuolus õiguskindluse põhimõttega.

- 26 Riik on teinud ettepaneku vastata kolmandale küsimusele nii, et direktiivil 2011/92 koostoimes Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 2 sätestatud õiguskaitse laialdase kättesaadavuse põhimõttega ei ole teises eelotsuse küsimuses nimetatud tagajärge, kui asjaomase liikmesriigi õiguses ei ole kooskõlas direktiivi 2011/92 artikli 11 lõikega 2 lõplikult kindlaks määratud, mis etapis võib otsuseid, seadusi või tegevusetust vaidlustada, ja kui seda ei ole ka riigisiseses kohtupraktikas kindlalt ette nähtud.
- 27 Riik väidab, et neljas ja viies küsimus on hüpoteetilised, sest menetluses on tähtaeg ületatud. Kui need küsimused tekivad, tuleb neile vastata jaatavalt.
- 28 Menetlusosaline kolmas isik märgib, et kõrgemate kohtute kodukorra artikli 84 kohaselt algas erandi tegemise otsuse kohtus vaidlustamise tähtaeg otsuse kuupäevast. Tähtaja pikendamist ei taotletud ja seetõttu on erandiloo vaidlustamise tähtaeg möödunud.

Eelotsusetaotluse põhjenduste kokkuvõte

- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu pakutav vastus esimesele eelotsuse küsimusele on eitav. Ta on seisukohal, et kohtuotsuses *Namur-Est* ei ole ette nähtud, et erandiluba või muud mitut kooskõlastust eeldavat otsust tuleb pidada mis tahes eesmärgil, näiteks seoses tähtaegadega, üheksainsaks otsuseks. Niisuguste kõrvalkoostustest lugemine sellistes muudes kontekstides põhikoostustest osaks põhjustaks menetlustes kaost ja oleks vastuolus õiguskindluse põhimõttega.
- 30 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu pakutav vastus teisele eelotsuse küsimusele, kui see tekib, on eitav. Ta on seisukohal, et kohtotsust *Namur-Est* ei tohi laiendada nii, et see hõlmaks riigisiseseid aegumistähtaegu, mis kuuluvad riigisisese

menetlusautonoomia valdkonda, kui võrdväarsuse põhimõttest ega tõhususe põhimõttest ei tulene teisiti. Niisugune kohtuotsuse Namur-Est laiendamine oleks vastuolus õiguskindluse põhimõttega. Sellist laiendamist ei ole vaja, sest kui projekt eeldab mitut kooskõlastust, saab iga kooskõlastuse vaidlustada siis, kui see antakse, asjakohase riigisisese õiguses ette nähtud tähtaja jooksul, mis võib võrdväarsuse põhimõttest ja tõhususe põhimõttest olenevalt olla otsuseti erinev. Mis puudutab selles küsimuses viidatud konkreetseid asjaolusid, siis i) ei ole oluline, et projekti suhtes rakendati üksikjuhtumite uurimist, nagu on ette nähtud direktiivi 2011/92 artikli 4 lõike 2 punktis a; ii) ei ole oluline ka see, et artikli 4 lõike 5 kohane otsus põhikooskõlastuse eesmärgil tehti pärast seda, kui kõrvalkooskõlastus oli antud, ja samaaegselt otsusega põhikooskõlastuse kohta; iii) kui liidu õigus üldiselt ei kohusta lükkama kõrvalkooskõlastuse vaidlustamise tähtaega edasi seni, kui antakse põhikooskõlastus, peab see seda enam kehtima juhul, kui kõrvalkooskõlastuse õiguspärasuse vaidlustamise menetluses ei vaidlustata ühegi väitega põhikooskõlastust põhjendusel, et kõrvalkooskõlastus oli kehtetu; ja iv) kui kaebaja ei taotle kõrvalkooskõlastuse vaidlustamise tähtaja pikendamist, nagu on riigisisese õiguses hilinevaks vaidlustamiseks ette nähtud, ei teki kooskõlalise tõlgendamise vajadust.

- 31 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu pakutav vastus kolmandale eelotsuse küsimusele, kui see tekib, on jaatav. Tema arvates on õiguskaitse kättesaadavusega seotud eesmärgid täidetud sellega, et on olemas ettearvata tähtaeg. Kõrgemate kohtute kodukorra artiklis 84 sätestatud üldisest tähtajast tuleneb kaebajate jaoks üldiselt piisav ettearvatavus.
- 32 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu pakutav vastus neljandale eelotsuse küsimusele, kui see tekib, on jaatav. Ta on seisukohal, et direktiivi 92/43 nõuete seisukohast oleks väga kahjulik ning alternatiivide kaalumise oleks kunstlik ja ebareaalne, kui sisuliselt ei kaaluta tegelikke alternatiive, nimelt võimaluse korral teisi asukohti, võimaluse korral teistsuguseid projekteerimislahendusi või erandi tegemisest keeldumist.
- 33 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu pakutav vastus viiendale eelotsuse küsimusele, kui see tekib, on jaatav. Direktiivi 92/43 artikli 16 lõike 1 sõnastus ja eesmärk toetavad tõlgendust, mille kohaselt peab erandi tegemise otsus ise aitama kaasa loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisele ja looduslike elupaikade säilitamisele. Erandiloa andmine muudel põhjustel ja seejärel selle otsuse leevendamine kaitsemeetmetega ei oleks selle sättega kooskõlas.
- 34 Mis puudutab eelotsuse küsimuse asjakohasust, siis kui vastus esimesele või teisele küsimusele on eitav või kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, kuid vastus teisele küsimusele on üldise tähtaja olemasolust hoolimata eitav, tuleb kaebajate kaebus jätta tähtaja ületamise tõttu läbi vaatamata. Kui kaebus ei ole tähtaega ületanud, määravad vastused neljandale ja viiendale eelotsuse küsimusele selle, kas erandiluba tunnistatakse kehtetuks.